

SILVANA VRANIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Trg Ivana Klobučarića 1, HR-51000 Rijeka
silvana.vranic@ri.t-com.hr

ČAKAVSKO-ŠTOKAVSKI ODNOSI U GOVORIMA JUGOISTOČNOGA MAKROSUSTAVA NA OTOKU PAGU

U radu se analiziraju značajke jugoistočnoga makrosustava paških govora prema u dijalektološkoj literaturi određenim klasifikacijskim kriterijima za utvrđivanje pripadnosti pojedinoga mjesnog idioma štokavskomu i čakavskomu narječju na fonološkoj i morfološkoj razini. Zaključuje se da su ovjere jezične crte rezultat jezičnopovijesne i trenutačne kontaktne situacije spomenutih dvaju narječja u tim govorima. Ne krene li se nužno od metodološkoga polazišta da analizirane govore prema pretežitosti značajki valja uvrstiti u samo jedno narječje, smije se, posebice punktove imenom Dinjiška i Vlašići, atribuirati kao govore u kojima se preklapaju dva sustava: čakavski supstratni i štokavski superstratni. U skladu s postupcima za izradu *Karte čakavskog narječja* Božidara Finke i Milana Moguša, ti bi punktovi bili označeni na dijalektološkim kartama obaju narječja.

Govori su otoka Paga u dijalektološkoj literaturi zastupljeni u radovima koji opisuju isključivo paške govore ili u onima koji se bave čakavskim osobitostima, pa su podatci iz paških govora potvrda tih značajki. S obzirom na zaključke u obama tipovima radova i uključenost govora teritorijalno jugoistočnoga paškog punkta Poveljane na *Karti čakavskog narječja* Božidara Finke i Milana Moguša,¹ klasifikacija se paških govora,² primijenjena i u ovome prilogu, temelji ponajprije na razlučnicama čakavskoga narječja od kojih u svojim raspravama polaze Božidar Finka (1971, 1973), Milan Moguš (1973, 1977), Dalibor Brozović (1988) i Iva Lukežić (1996, 1998). One pripadaju razlikovnostima najvišega ranga među hrvatskim narječjima, razlikovnostima nižega ranga jednoga narječja u odnosu na jedno od druga dva narječja,

¹ Usp. primjerice Moguš 1977.

² Usp. Vranić 2002:25–37, 124–127.

jednoga od njegovih podsustava u odnosu na jedan ili više podsustava drugoga ili preostala dva hrvatska narječja te na arealnim značajkama.

No, istraživači su govorâ otoka Paga, počevši od Josipa Hamma (1955) do autora *Lingvističkih udaljenosti otoka Paga* (1990), uz čakavske nalazili i štokavske značajke u idiomima jugoistočnih paških naselja: Povljane, Vlašića i Dinjiške³. Sanja Vulić, autorica recentne rasprave o govoru Povljane, ne negira kontakt čakavskoga paškoga jugoistočnog supstrata sa štokavskim superstratom u njemu još od 16. ili 17. st., ali ga zbog čakavske akcentuacije klasificira među čakavske idiome, a zbog dosljedne ga ikavske zamjene protojezičnoga i starojezičnoga *jata* pridružuje govorima južnoga (ikavskog) dijalekta.⁴ U isti ga dijalekt sa susjednim jugoistočnim paškim govorima uvrštava Josip Lisac, premda piše da je na Pagu snažan utjecaj ikavaca novoštokavaca, osobito u govoru Dinjiške i u govoru Vlašića.

Budući da jugoistočni paški govori sadrže i štokavske osobitosti, čakavske razlikovnosti nisu bile dovoljne za određenje njihove dijalekatne pripadnosti, pa su pri klasifikaciji uzete u obzir i jezične značajke najvišega ranga i alteritetne značajke štokavskoga narječja, sintetički prikazane u raspravi Ive Lukežić *Štokavsko narječje* (1998), u poglavlju o novoštokavskome ikavskome ili zapadnome dijalektu u knjizi Josipa Lisca *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja* (2003) te u uvodnoj raspravi Mire Menac-Mihalić u knjizi *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj* (2005).

Organski se idiomi u suvremenoj hrvatskoj dijalektološkoj literaturi rangiraju u mjesne govore, skupine govora, dijalekte i skupine dijalekata ili narječja.⁵ Pri svrstavanju *skupina govora* sa zajedničkim značajkama kojima se razlikuju od drugih takvih skupina višega ranga od pojedinačne *skupine govora*, a nižega od *dijalekta* autori najčešće posežu za odrednicama *tipovi* i *poddijalekti*.⁶ Termin se *makrosustav*, sadržan i u naslovu ovoga rada, u recentnoj literaturi rabi pri određivanju jedinica višega ranga od *skupine govora* i *tipova govora*, a nižega ili drukčijega od ranga *poddijalekta*, u područjima jezičnoga dodi-

³ Takvo je službeno ime, dok je lokalno *Dinjička*. Usp. primjerice u knjizi *Društvena struktura naselja u SR Hrvatskoj* (Liber, Zagreb, 1983.) Jurja Hrženjaka, u knjizi *Lokalna samouprava i uprava u Republici Hrvatskoj* (Informator, Zagreb, 1993.) istog autora ili u *Imeniku naselja Republike Hrvatske, sistemski popis po županijama i općinama* (HROSTAT, Zagreb, 1998.). U imenu što ga rabi lokalno stanovništvo nije provedena čakavska značajka slabljenja napetosti zatvorenoga sloga, u ovome slučaju zamjena napetijeg afrikata koji zatvara slog manje napetim frikativom. Miškovići do zadnjega bilježenja, pa i 1991., nisu na popisu naseljenih mjesta jer su s Vrčićima i Starom Vasi pribrajani Dinjiškoj.

⁴ Usp. Vulić 2002:94–97.

⁵ Usp. primjerice Brozović 1970:12, Moguš 1977:3.

⁶ Usp. primjerice Lukežić 1990, 1996, Vranić 2001, 2002.

ra podsustava istoga sustava, primjerice različitih dijalekata istoga narječja, dijalekata najmanje dvaju narječja ili dijalekata različitih jezika.⁷

Prema istraživanjima značajki na fonološkoj i djelomice morfološkoj razini te spomenutim metodološkim načelima, govori se na otoku Pagu u spomenutoj raspravi⁸ klasificiraju u jugoistočni makrosustav i sjeverozapadni makrosustav.

Razlog je tomu, uz teritorijalnu podjelu, jezični dodir čakavskoga ikavsko-ekavskoga dijalekata, kojemu pripada sjeverozapadni paški makrosustav, i štokavskoga ikavskoga dijalekata, što je uvjetovano migracijama u jugoistočnome makrosustavu. Usto, danas se unutar toga makrosustava ne smije zanemariti ni kontakt s dominantnim adstratnim paškim čakavskim govorima, s gotovo poštokavljenim govorom Privlake i manje Novigrada, kao ni kontakt s adstratnim štokavskim govorima na obali, kakvi su, primjerice, govor Rtine ili govor Nina, odakle su, poglavito u naselja Vlašiće i Dinjišku (i Miškoviće), imigrirale uglavnom žene.

Svaki od makrosustava čine govori zajedničkih jezičnih značajki, različitih od osobitosti govora drugoga makrosustava, ali i jednakih alteritetnih razlikovnosti.⁹ Usto, niz je jezičnih crta u jugoistočnome makrosustavu koje se definiraju kao čakavske specifičnosti.

1. Upitno-odnosna i neodređene zamjenice za ‘neživo’

(Š) Stanovnici svih triju naselja rabe zamjenicu *što* u značenju upitno-odnosne zamjenice za ‘neživo’, akuzativ te zamjenice u vezi s prijedlozima, popriložene oblike tvorene od prijedloga i akuzativa iste zamjenice te složene neodređene zamjenice za ‘neživo’ u tvorbi kojih participira zamjenica *što*, ali i *šta*: *na što*, *u što*, *po što*, *ošta* (‘od čega’), *pošto* ‘koliko (stoji)’, *zašto*, *nešto* / *nešta*, *ništa*, *svašta*. Dio ispitanika govora Dinjiške ovjerio je i lik *ništo* u značenju ‘nešto’, prvotno čakavski oblik, svojstven i štokavcima ikavcima senjskoga zale-

⁷ Usp. primjerice Barac–Grum 1993:213–220.

⁸ V. bilješku 2 u ovome radu.

⁹ Zajedničke su im i neke lokalne crte, primjerice zamjenica *svas* (‘sav’), nastala predmetanjem udvojenoga elementa starojezične skupine *vās-* nakon vokalizacije poluglasa u jaku položaju, a u govoru Poveljane, kao i u govoru Luna i u govoru Novalje, ovjeren je i lik *vas* dobiven vokalizacijom poluglasa. U daljnjemu se tekstu utvrđena jezična obilježja klasificiraju prema spomenutim kriterijima: oznakom *Č* predstavljene su čakavske posebnosti, a oznakom *Š* štokavske. Kada je riječ o podudarnoj crti, donosi se oznaka *ČŠ*. Oznaka će se P odnositi na mjesni govor Poveljane, D na govor Dinjiške, a V na govor Vlašića. Redoslijed je utvrđenih osobitosti uglavnom vođen rangiranošću klasifikacijskih kriterija organskih čakavskih i štokavskih idioma u spomenutoj literaturi.

đa¹⁰ i nekim južnijim ikavcima štokavcima.¹¹

(Č) U govoru Poveljane i u govoru Vlašića zabilježen je kao izniman, najčešće čakavski, oblik genitiva zamjenice *ča: česa*,¹² pa i u složenih neodređenih zamjenica: *svačesa, ničesa*, uz uobičajeno *čega, svačega, ničega*. Obavjesnici koje sam ispitivala pripisuju oblike *ničesa i svačesa* samo starijim govornicima, dok oni rabe oblike *ničega i svačega*.¹³

2. Naglasni sustav

(Č) Prema podacima dobivenim za istraživanja provedena u govoru Poveljane naglasni sustav ima inventar od dvaju akcenata: kratkog (ä) (*Bäbe, Bočina, nogä*) i dugog (â) (*pût, cimûtar, nogê* G jd.). Rijetko se realizira i uzlazni akcent koji se javlja na mjestima čakavskog akuta: *cîpa, pîta, rově* 3. l. jd. prez., *smrdû* 3. l. mn. prez., *něma* 3. l. jd. prez., *Mûrvica, Pûnta Râstavca, Vîrski, čerân* D mn., ali *pût, desêti, Bunâr*. Distribucija je također tipična za konzervativne sustave: *nogä, gnjêzdö, Pöljâc*. Duljenja su, svojstvena ikavsko-ekavskomu dijalektu, pa i paškim čakavskim govorima koji mu pripadaju, sasvim rijetka. Zabilježena su u slogu zatvorenu sonantom: *dîmnja, rocîn, krâj*, ali *nîsân* 1. l. jd. prez., *dlân, krâj*, kao i: *bubrîg, čovîk, obrâz*. Sustavni pomaci nisu zabilježeni ni u jednoj kategoriji, a kada se silina i pomiče, rezultat je jedan od već postojećih akcenata: *ôvde, strâna, od rûke, trâvu, štîmalo, nâpravija, tâko, kâko*. Samo je iznimno zabilježen polupreneseni akcent: *pròdâti, svèkřva*.¹⁴

Za razliku od takve (čakavske) akcentuacije, u govoru Dinjiške i u govoru Vlašića supostojе dva akcenatska sustava, a razvijen je i polupreneseni akcent.

(Š) Prvi se zbog inventara i distribucije mora odrediti štokavskim. U njemu postoje kvantitativne i intonacijske opreke između općejezičnih silaznih akcenata te dugouzlaznoga i kratkouzlaznog akcenta na mjestima pomaka siline: i s finalnoga i s medijalnoga sloga (u trosložnih i višesložnih riječi), i s otvorenoga i sa zatvorenoga sloga. Uzlazni se akcenti ostvaruju u svakome slogu ri-

¹⁰ Usp. Lukežić 1998a:124.

¹¹ Tako je, primjerice, u govoru Ražanca. Usp. Lisac 2004:168.

¹² Takav je oblik opstao uglavnom u čakavštini, ali i u kajkavštini nakon gubitka dugoga oblika G negdašnje zamjenice *čb. V. Lončarić 1996:106.

¹³ U značenju 'nema ničega' najčešće je u uporabi *nema ništa*.

¹⁴ Ovakvo je bilježenje različito od onoga u članku Sujoldžić et al. 1990:16 itd., prema kojemu se akcentuacija poveljanskoga govora ne razlikuje bitno od akcentuacije drugih ovdje analiziranih jugoistočnih paških govora. Evidentno je da su autori za informante imali govornike podrijetlom iz nekoga drugog naselja. Prezimena mojih obavjesnika govore o njihovu paškome podrijetlu: Rumora, Crljenko, Pogorilić i Tičić.

ječi osim u finalnome slogu višesložnih riječi i u jednosložnim riječima:¹⁵ *bilo* (uz *bilo*) < *bīlō*, *brānit* < *brānīt*, *desetak* < *desētāk*, *dīte* < *dītē*, *gnjizdo* < *gnjīzdō*, *izvādali* < *izvādāli*, *júnca* < *jūncā* G jd., *kováča* < *kovāčā* A jd., *križa* < *križā* N mn., *kumpiri* < *kumpīri*, *kúpija* < *kūpīja*, *óvde* (uz *ōvdē*) < *ōvdē*, *odgovārāli* < *odgovārāli*, *okrénija* < *okrēnīja*, *òstali* (uz *ostāli*) < *ostāli*, *ovàko* < *ovakō*, *óvce* < *ōvcē* A mn., *početak* < *počētāk*, *potpísali* < *potpīsāli*, *potúkli* < *potūkli*, *požúrija* < *požūrīja*, *ránit* < *rānīt*, *ránila* < *rānīla* ('hranila'), *sèstra* < *sestrā*, *na stòlu* < *stolū*, *kod strica* < *strīcā*, *súdac* < *sūdāc*, *ugovóрили* < *ugovōrīli*, *zákon* < *zākōn*, *zválo* < *zvālō*, *žívili* < *žīvīli* (V); *blúza* < *blūzā*, *dánas* < *danās*, *dicu* < *dicū* A jd., *dogovārālo* < *dogovārālo*, *donásali* < *donāšāli*, *na glávi* < *glāvī*, *hrána* < *hrānā*, *hrānu* uz *hrānū* A jd., *imati* < *imāti*, *jèdna* < *jednā*, *kàko* < *kakō*, *lòžila* < *ložīla*, *mína* < *mīnā*, *míšala* < *mīšāla*, *nismo* < *nīsmō* 1. l. mn. prez., *okréniti* (uz *okrēnīti*) < *okrēnīti*, *óvce* < *ōvcē* A mn., *pívac*, *plíviti* < *plīvīti*, *polívali* < *polīvāli*, *pojačari* < *poljačārī* ('poljari'), *rádili* < *rādīli*, *na stráni* < *na strānī*, *tráva* (uz *trāvā*) < *trāvā*; *Úskrs* < *Uskřs*, *vézale* < *vēzāle*, *vòda* < *vodā* (D). Iznimno su na prednaglasnim kračinama dugi akcenti: *nóga* (P, D), *kótlići* (uz *dvā kotlā* / *kòtla*) (D). Neusustavljene su i reducirane primarne i sekundarne zanaglasne duljine: *jèdnīn* I jd., *mòjīn* I jd., *starēsīnē* G jd., *vīnogrād*, *ùnūtra*, *mògūce*, *dobacīvā* jd. m. r. glag. prid. rad., *lòšīn* I jd. m. r., *òtīn* I jd., *přvī*, *sòbē* G jd., *tàkō* uz *tàko*, *ùvečē*, *večīnōn*, ali *drūga*, *kòji*, *trēca*, *hráne* G jd. (V); *nē znān* / *nē znan* 1. l. jd. prez., *nīkakvī*, *īdēn* 1. l. jd. prez., *mlādī*, *īstō*, *svírānje*, *přvī*, *drūgē* G jd., *òbīcājon* I jd., ali *drūga*, *hrānon* I jd., *nāzad*, *rúkon* I jd., *šále* G jd., *tàko* (D).

(Č) U drugome sustavu ne vrijede ograničenja za silazne akcente. Kao u starim ili starijim čakavskim sustavima realiziraju se, osim u inicijalnim, na medijalnim i na finalnim slogovima:¹⁶ *barjāk*, *bunār*, *danās*, *dasāk* G mn., *domācī*, *domāce*, *izmīnīli*, *jāvīla*, *jedān*, *jednā*, *ježīk*, *kapāc*, *kosā* (uz *kòsa*), *konjī*, *kotli*, *kumpīr*, *kupovāli*, *u lōncū*, *mladīt*, *mlīkō*, *nevīsta*, *noyā*, *po nogān*, *nosīti*, *ostāli*, *ovā*, *oženīja*, *počēti*, *polūgon* I jd., *prijateljīcu* A jd., *radīli*, *rūčāk* (uz *rīčak*), *rukān* I mn., *trī selā* (uz *sēla*), *Slāvē*, *stolā* G jd., *šenīca*, *udrīja*, *užgāti*, *vodīja*, *zagūšīle*, *zapāīja*, *ženā*, *živōt*, *Žūnīci* (V); *Bernārda*, *dolāzīli*, *gradōv* G mn., *kosā* (uz *kòsa*), *mlīkā* G jd. (uz *mlīko*), *nosīli*, *osūšīlo*, *Petrōva*, *pijāca*, *pītāla*, *poopījāli*, *povezū* 3. l. mn. prez., *roštīlj*, *sādīlo*, *sestrā* (uz *dvī sestrē*), *skapulāla*, *starīja*, *na šcāpū*, *šenīca*, *šōldi*, *trstīke* G jd., *tudī*, *verūge*, *vīknūti*, *vinčāli*, *vīnō*, *zovē* 3. l. jd. prez., *ženīla* (D); a i na mjestima neoslavljenoga pomaka siline: *bīlo*, *dōbro*, *dōšli*, *kāko*, *kūkuruz*, *mēne* G, *odōvud*, *ònāj*, *pòkojna*, *oko sēbe*, *žbūkana*, *zēnskī* (V); *dōšli*, *hājīnu* A jd., *īšli*, *kōliko*, *kōšulja* (uz *kōšūljica*), *mūškoga* G jd., *mōji*, *tēta*,

¹⁵ Primjeri pomaka siline koji se navode u dijelu o zanaglasnim duljinama, kao ni oni koji su zapisani paralelno s oblicima u kojima je zabilježen polupreneseni akcent, ovdje nisu nabrojani.

¹⁶ Takva je distribucija moguća i u nekim štokavskim govorima. Usp. Lisac 2003:23.

več̃non (D). Treći, uzlazni akcent opserviran je samo na razini govora na starijim mjestima čakavskoga akuta, pa i na poziciji dugoga silaznog, što potvrđuju dvojake realizacije: *od oṽac /stō oṽac, p̃alca* G jd., *p̃ita* 3. l. jd. prez., *lj̃udi /lj̃udi* u govoru Vlašića; *gōdinu d̃an /d̃an, c̃ili d̃an /c̃ili d̃an, sutrad̃an, j̃a /j̃a, ml̃adu /kod ml̃adē, p̃ir /p̃ir, reč̃ē* 3. l. jd. prez., *žēnska, star̃inski*, a iznimno i na poziciji kratkoga silaznog, npr. *tr̃ēca* u govoru Dinjiške.

Polupreneseni je ili dvostruki akcent dvojak: kratki uzlazni na prednaglasnim je kračinama, a dugi uzlazni na prednaglasnim duljinama: *b̃ubr̃ig, dic̃a, izr̃ug̃ati, j̃ez̃ik uz j̃ez̃ik, u Kol̃añu, k̃olc̃i uz k̃olc̃i i k̃olci, k̃up̃ila, lic̃ē, za mes̃ar̃a, m̃ot̃ika, ñjēg̃ova, ot̃ac uz ot̃ac, sm̃et̃a* jd. m. r. glag. prid. rad., *sñim̃ali, st̃upc̃i, sṽoj̃ih, š̃eñac, ūc̃ija, ṽeñc̃i, ṽeñac uz ṽenci, ž̃eñilo uz ž̃eñili i ž̃eñili, ž̃iṽili, Ž̃iñici* u govoru Vlašića; *b̃ubr̃iy, na gl̃aṽi uz gl̃avi i gl̃aṽi, oko gl̃aṽē, im̃ala uz im̃ala, k̃az̃ala, k̃oš̃ul̃jica, lic̃ē, p̃it̃a* jd. m. r. glag. prid. rad., *pr̃ez̃ime, prod̃aṽalo uz prod̃aṽalo, š̃eñac, ūz̃b̃a, ṽeñac uz ṽeñac, ṽeñc̃i, vr̃at̃ilo, zṽiz̃d̃a* u govoru Dinjiške.

Primjeri pokazuju da je akcentuacija ovih dvaju govora i dalje u previranju. S jedne strane, inventarom od dva općejezična i dva štokavska uzlazna naglasna te nenaglašenim zanaglasnim duljinama, premda znatno reduciranim i narušene dosljednosti, nenaglašenim kračinama i spomenutim distribucijskim ograničenjima za nove jedinice predstavlja štokavsku značajku najviše razlikovnosti. S druge strane, distribucijom je općejezičnih silaznih akcenata i na finalnim slogovima, kao i pri neoslabljenju pomicanju, te izrazitim prednaglasnim duljinama podudarna sa starijim čakavskim sustavima.

3. Čakavska nepreventivna vokalizacija

(Č) Jaka se čakavska vokalizacija provodi u primjeru *kadi* (< k̃ad̃e < *k̃ad̃ē), što se rabi naporedo s oblikom *di* u govoru Poveljane, jedinim u preostalim dvama govorima, a u svima je trima govorima uz uobičajenije *uvik* u uporabi i lik *vajk*, središnjočakavska inačica čakavskoga priloga *vavik /vavek* (< ṽaṽek̃ < *ṽṽ ṽek̃). U svima trima govorima nepreventivna čakavska vokalizacija izostaje u primjerima tipičnim za tu pojavu (Š): *u kũcu, u crk̃vu, u ruke, uzeti, užgati, misa, mlin, na meni*,¹⁷ te *Mlinica* u govoru Poveljane; *mlinčić, mlin* na G jd. u govoru Dinjiške; *uzme* 3. l. jd. prez. u govoru Vlašića.

4. Razvoj protojezičnoga nazala /ɛ̃/

(Š) Protojezični¹⁸ je nazal /ɛ̃/ zamijenjen samoglasnikom /e/ bez obzira na

¹⁷ Mnogi su od tih primjera i čakavski. I u govorima je sjeverozapadnoga paškog makrosustava pojava u uzmagu. Usp. Vranić 2002:42,43.

¹⁸ Odrednice protojezično i starojezično razdoblje hrvatskoga jezika prihvaćam prema tumačenju I. Lukežić (1999:105 i dalje).

suglasnik koji mu prethodi. Staročakavski prijelaz toga nazala u /a/ iza /j/, /č/, /ž/, dakle, nije imanentan jugoistočnim paškim govorima, što potvrđuju i zabilježeni primjeri: *jezik, početi, žeti, žedan, žed, načeti, početi, prokleja, ukleja*. U svima se trima govorima veza staročakavskoga refleksa¹⁹ s praslavenskim prijeglasom *jata* u /a/ iza palatala zadržala samo u primjeru *jadro* (Č) uz *idro*, kao što govori mlađe stanovništvo.

5. Realizacija afrikata /č/ i /ć/

(Š) Suglasničkome su inventaru jugoistočnih paških govora imanentni afrikati /č/ i /ć/. Fonem /ć/ sustavno se realizira kao [ć], a ne kao *čakavsko* [t̪] ili *čakavsko srednje* [ć̪], kako je potvrđeno u paškim govorima sjeverozapadnoga makrosustava. Iznimno je, na razini fonetike, artikulacijski blizak čakavskim ostvarajima (Č). U dijelu se primjera ostvaruje najbliže bezvučnome palatalnom plozivu: [kaj̪t̪i] (P, D, V), [v̪t̪] (D), [mlad̪it̪], [Vlaš̪it̪in] D mn. (V), a u dijelu je primjera realiziran palatalni bezvučni afrikat [ć̪]: [d̪oć̪i], [ob̪ać̪i], [ć̪aća], [p̪eć̪ica] (V).²⁰ Skupina /tj/, podrijetlom od starojezične skupine /təj/, nije jotiрана u primjeru [n̪et̪jak] u govoru Dinjiške i u govoru Vlašića, a u svim je govorima izmijenjena redukcijom suglasnika /t/ u primjeru [t̪r̪s̪je].

6. Protojezična skupina /*d̪i/, starojezična skupina /d̪əj/ i tercijarna sekvencija s /dj/ u sastavu

(Š) Protojezična se skupina /*d̪i/ i starojezična skupina /d̪əj/, pa i tercijarna sekvencija s /dj/ u sastavu, posebice pri premetanjima i jotacijama u osnovi prezenta i imperativa glagola ići i njime složenih glagola, reflektiraju kao /z̪/, a isti je fonem razvijen i u starim i novim primljenicama: *preda, suđe, svada, među, rođen, mladi, žed, dođe* 3. l. jd. prez., *idemo* l. l. mn. prez. (uz *gremo* u govoru Poveljane i u govoru Dinjiške), *prođe* 3. l. jd. prez., *prodi* 2. l. jd. imp., *podī* 2. l. jd. imp., *andēja* u svima trima govorima, *tuđe* (D, V), ali *tuji*²¹ (P), *usadiva-nje* (P), *Medvida, đundurice* (D), *izvađen, uređeno, izređena, izvađali, zidan* (V). Na razini fonetike taj se suglasnik rijetko približava izgovoru zvučnoga pala-

¹⁹ Jednak je refleks zabilježen i u nekim štokavskim govorima (*prijat, zajat, jačmak / jačmik / jačmer, jatra*) i kajkavskim govorima (*jačmen, žalodec*), ali ne sustavno kao u razdoblju formiranja čakavskoga narječja. Jednako je moguće i kada je riječ o praslavenskome prijeglasu *jata* iza palatala, primjerice u štokavskim govorima upravo u primjeru *jadro* (usp. Lisac 2003:52).

²⁰ Zabilježen je i čakavski ostvaraj [z̪lica] u svima trima govorima, a [skapul̪ala] u govoru Dinjiške.

²¹ Takav je rezultat jotacije zabilježen i u nekim štokavskim govorima, ne samo u čakavskim i kajkavskim (usp. npr. Lisac 2003:52, Lukežić 2003:11), ali je u ovim govorima zasigurno čakavskoga podrijetla. U nekim je sjeverozapadnim paškim govorima broj primjera s razvojem /j/ znatno reduciran. Usp. Vranić 2002:58.

talnog ploziva, tj. parnjaka *čakavskoga* /t/: [mě́da], [žě́d] u svim trima govori-
ma, [nájmláda], [Ā́ndelkova] (V), [ròđak] (D).

Protojezična skupine /*zgi/ i starojezična skupine /zgəj/ izmijenjene su u skupinu /žz/: *moždani* u svim trima govori-
ma, *moždurina* (P). Protojezič-
na skupina /*zdi/ i starojezična skupina /zdəj/²² rezultiraju skupinom /zj/.²³
gozje,²⁴ *grozje* u svima trima govori-
ma, što je identično rezultatima u govori-
ma sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu.

7. Status afrikata /žz/

(Č) Na mjestu afrikata /žz/²⁵ u paškim je govori-
ma jugoistočnoga makrosu-
stava sustavno /žl/: *svidožba*, *žep*, *žigerica*, *užba*.

8. Oblici glagola 'biti' za tvorbu kondicionala

(Č) U oblicima je glagola *biti* za tvorbu kondicionala evidentna težnja pre-
ma ujednačavanju, osim u svima trima govori-
ma u liku 2. l. mn. koji je čakavski: *bi*, *bi*, *bi* – *bi*, *bite*, *bi*. U govoru Vlašića i u govoru Dinjiške ovjeren je u 1. l. mn. i čakavski lik *bimo*.

9. Nerelacijski morfem /ov/ u množinskim oblicima dijela imenica m. i s. r.

(Š) Nerelacijski je morfem /ov/ ovjeren u NA mn. i DLI mn.²⁶ dijela jed-
nosložnih i dijela dvosložnih imenica m. i s. r.: nekoliko je primjera potvrđeno
u starijih i u mlađih obavjesnika u govoru Povoljane, a redovitije u govoru Di-
njiške i u govoru Vlašića: *krovovi*, *sinovi*, ali *kolci*, *palci* (P); *brodovi*, *gradoviman*
L mn., *pirovi*, *sinoviman* D mn., *stolovi*, *na stogovi* A mn., *svatovi*, *volovi* A mn.,
ali i *voli*, *kolci*, *palci*, *snopi* (D); *brodovi*, *gradovi*, *na grobovin* L mn., *sinovi*, *sno-
povi* A mn., *stolovi*, *na vrhovin* L mn., *zetovi*, ali *prsteni*, *svati*, *voli* (V).

²² Štokavska je zamjena /žz/ zabilježena u primjeru *gožda* /*gozda* G jd. u govoru P.

²³ Takav je rezultat reliktan u dijelu šćakavskih štokavskih govora, a i u dijelu zapadnih kajkavskih govora. No, obama je ishodišnim suglasničkim sustavima svojstven i fonem /zj/.

²⁴ Ovjerena su dva lika pridjeva u svima trima govori-
ma: *gozdeno* i *gozjeno*.

²⁵ Sujoldžić et al. (1990:17) donose primjer *džep*. Obavjesnici koji su pružili podatke za ovo istraživanje odbacuju takav oblik, pa fonem /zj/ ne ubrajam u inventar analiziranih govora. Premda je upravo *žep* immanentan i u dijelu šćakavskih govora, u njima je spomenuti fonem di-
jelom inventara, pa je zabilježeni leksem u ovim govori-
ma zasigurno čakavski rezultat.

²⁶ Alomorfi [ov] ili [ev] u G mn. imenica m. r. razvijeni prema oblicima utrnute *u-deklina-
cije* ne moraju biti šćakavski, pa ovdje nisu nabrojani. Naime, u čakavskome i u kajkavskome su narječju u suodnosu s morfemima drugih padeža (i u imenica drugih rodova) i u dijelu se lite-
rature promatraju kao relacijski, a ne nerelacijski na koje se nastavlja relacijski /Ø/ morfem. No, budući da dio spomenutih imenica u ovim govori-
ma ima nerelacijski morfem /ov/ u svim osta-
lim padežima, točnije ih je i u G mn. odrediti takvima.

10. Morfem /iju/ u G mn. dijela imenica

(Š) U G mn. razvijen je morfem /iju/ kao posebnost štokavskih govora u primjerima: *izad ušiju, noktiju, gostiju*. U istome su padežu razvijeni morfem /ov/ (Č, Š) u imenica m. i s. r. s /Ø/ morfemom, samo /Ø/ morfem i morfem /i/: *nema brodov, kajićov, stolov, misec dan, sel, polj, malih dani* (P); *frižiderov, gradov, kajićov, pužov, selov, stolov, traktorićov, godinu dan, jaj, kilometri, metri* (D); *apartmanov, brodov, kajićov, mladićov, mužov, nožov, prijateljov, pužov, sinov, stolov, zetov, jaj, kolac, zubi* (V).

11. Refleks protojezičnoga i starojezičnoga *jata*

(Š, Č) Protojezični je /ě/, odnosno starojezični /e/ sustavno zamijenjen samoglasnikom /i/ u korijenskim, tvorbenim i relacijskim morfemima: *besida, bili, cvit, čovik, mira, tisan, vira, virovati, uvik; kadi; u kući, materi* D jd. (P) te samoglasnikom /e/ izvan pravila: *gnjezdo, seno, slezena, venac, zenica, koren, ovde / vode* (P); *ocidi* 3. l. jd. prez., *cili* N jd. m. r., *cipa* 3. l. jd. prez., *cipi* N mn., *crip, pod cripnjon* I jd., *crivo, did, grijen* 1. l. jd. prez., *idro (uz jadro), lito, lita* G jd., *livan* 1. l. jd. prez., *pliša* ('ravnina'), *polivati, mina, mliko, pliviti, ride* N jd. s. r., *isiče* 3. l. jd. prez., *sidalice* N mn., *tisan, triba* 3. l. jd. prez., *vinčali, vinčanice, virovati, nevista, od vitra, vrime* A jd.; *gori, doli, dikod, nigdi, do kasnijega; po glavi, u kužnici, po ruki; cesta, slezen, upotrebila, venac, zenica, koren, posle, ovde* (D); *pobigla, u brig, cili, procidimo* 1. l. mn. prez., *cina, crip, cvit, cviče, čovik, did, dija* ('dio'), *dica, diveri, rič, sičan* 1. l. jd. prez., *sići, sijali, sisti, tisan, potriba, upotribi* 3. l. jd. prez., *trisnija, uvik, vajka vikon, virova* jd. m. r. glag. prid. rad., *nevista, vriče, vridni* N mn., *živili; di, doli, dvi, nigdin, poslin; u Australiji, u kući*; ali: *seno, slezen, venci, za venac* A jd., *zenica, starešine, koren, ovde* (V). Takav je pretežiti-ko ikavski odraz *jata* i čakavski i štokavski alteritet.

12. Status protojezičnoga i starojezičnoga fonema /h/

(Č, Š) Protojezični i starojezični fonem /h/ na početku je, u sredini i na dočetu nekih riječi u potpunosti reduciran, a u sredini je i na dočetu riječi ovjerena i zamjena sonantom /v/:²⁷ *iljadu* A jd., *oću* 1. l. jd. prez., *ote* 2. l. mn. imp., *oš* 2. l. jd. prez., *rana, rpa, njiove* N mn. ž. r., *pazuv /pazu, suv* (P); *haljina, hranu* A jd., *na rpu, od smiha, kruva* G jd., *kuvala, suvu* A jd. ž. r., *maćia, na nji-ovoj, pauz,²⁸ *kruh /kruv, suv* (D); *armoniga, iljadu* A jd., *očeš* 2. l. jd. prez., *oče* 3. l. jd. prez., *na hrani*, ali i *rani, ranila* ('hranila'), *duhovi, kuvati, skuvala, uva-**

²⁷ Nesustavno izostajanje suglasnika /h/ svojstveno je paškim govorima sjeverozapadnoga makrosustava (primjerice *uvati*, a u većini i *oću* 1. l. jd. prez., *odi* 2. l. jd. imp., *ijada /iljada, kruh, kruva* G jd.), ali i čakavskim južnim ikavskim govorima.

²⁸ U tome je primjeru nakon metateze suglasnika /h/ i /z/ prvi u potpunosti reduciran.

tija, njirove N mn. ž. r., *kruva* G jd., *pavuz* / *ispod pauza*, *grah* / *gra*, *kruh*, *orah*, *odma* (V).

13. Odras protojezičnih skupina /*sti/, /*ski/ i starojezičnih skupina /skəj/ i /stəj/

(Č, Š) Odras je protojezičnih skupina /*sti/, /*ski/ i starojezičnih skupina /skəj/ i /stəj/ u analiziranim govorima kao i u čakavskim i u dijelu štokavskih govora /šć/, ali je u pojedinim primjerima ovjeren i štokavski refleks /št/: *dri-šćati*, *gušćerica*, *košćice*, *šćap*, *šćipavac*, *šćipati*, ali i *puštati*, *spuštiti*, *prišt* (P); *dr-šćati*, *kosišće*, *na peščiman*, *sirišće*, *na šćapu*, ali *puštaja* jd. m. r. glag. prid. rad. (D); *gušćarica* / *gušćerica*, *klišće*, *košćica*, *ognjišće*, *ušćipnija*, *šćap*, ali *prišt*, *godišće*, *puštaja* jd. m. r. glag. prid. rad., *spuštati* (V).

14. Razvoj protojezične i starojezične skupine /*čr/

(Č, Š) Protojezična i starojezična skupina /*čr/ dosljedno je izmijenjena u skupinu /cr/, koja se ubraja i u čakavske i u štokavske razlikovnosti nižega ranga: *crvi*, *cripnje* (P), *crip*, *cripnja*, *crivo*, (D), *crkva*, *crivo*, *crni* (V).

15. Rotacizam /ž/ u /r/

(Č, Š) Rotacizam je /ž/ u /r/ u prezentskoj osnovi glagola *moći* nastalog od psl. **mog-ti* zabilježen u govoru Poveljane i u govoru Dinjiške: *moreš* 2. l. jd. prez., *morda*, dok je u govoru Vlašića zabilježeno i *možeš* 2. l. jd. prez.

16. Status finalnoga slogovnog -l

(Č i Š) U prikupljenoj je građi zabilježena razlikovnost u statusu finalnoga slogovnog -l u odnosu na govore sjeverozapadnoga makrosustava otoka Paga.²⁹ U manjemu je broju primjera u kategoriji dočetka osnove imenica, pridjeva i priloga -l ovjeren, a u kategoriji dočetka unutrašnjega sloga usporedno s tim i reducirano: *kanal*, *pol* / *po*, *palci* / *dva palca*, *kolci*, *mulci*, *kotli*, *šoldi* uz *sto* (< *stol*), *so* (< *sol*), *zava* (< *zal-va*). Finalno je slogovno -l u prvoj kategoriji, kao i u kategoriji jd. m. r. glagolskoga pridjeva radnog, zamijenjeno samoglasnikom /a/. Kada osnova završava samoglasnikom /a/, nakon stegnuća rezultat je /a/ (al > aa > a), no završava li osnova kojim drugim samoglasnikom (pokatkad i samoglasnikom /a/), između tih je dvaju samoglasnika interpolirano hijatsko /j/: *čuva* (< *čupal*), *pušta* (< *puštal*), *tira* (< *tiral*), *bija* (< *bil*), *čuja*

²⁹ U njima je ono zadržano u kategoriji dočetka osnove imenica, pridjeva i priloga, te u kategoriji dočetka unutrašnjega sloga. Na dočetku je jd. m. r. glagolskoga pridjeva radnog u dijelu govora reducirano -l, što je značajka vrhunske razlikovnosti čakavskoga narječja, dok je u drugim govorima ono zadržano neizmijenjenim i u toj kategoriji.

(< čul), prokleja (< proklel), napija (< napil), skrenuja (< skrenul), uvatija (< uvatil); anđeja (< anđel), kiseja (< kisel) (P); doša (< došal), speka (< spekal), umra (< umrl), izagna (< izagnal), skrenija (< skrenil), učimija (< učimil); debeja (< debel) (D); poša (< pošal), svuka (< svukal), šapća (< šapćal), vraća (< vraćal), zna (< znal), pozniva (< poznival), govoriija (< govoril), kupija (< kupil), zapalija (< zapalil), napravija (< napravil), učija (< učil), izveja (< izvel), vozija (< vozil); anđeja (V) te: imaja, znaja, čuvaja (P); ima /imaja, zna /znaja, puštaja, razmakaja (D); kovaja ('kovao') (V).

17. Neutralizacija /m/ u /n/ na dočetu gramatičkoga morfema

(Č, Š) Neutralizacija /m/ u /n/ na dočetu gramatičkoga morfema predstavlja adrijatizam svojstven i čakavskim i štokavskim govorima uz jadransku obalu. U svima je trima jugoistočnim paškim govorima dosljedno provedena: *doden* I. l. jd. prez., *sa sinoviman*, *sa sestron* (P); *grijen* I. l. jd. prez., *po tin starin-skin običajon*, *u ton*, *redon* I jd., *hranon* I jd., *namin* D, *motikon* I jd. (D); *kažen* I. l. jd. prez., *volin* I. l. jd. prez., *mojin jednin rođakon* I jd., *većinon* (V).

18. Morfemi G mn. imenica ž. r.

(Č, Š) Ništični morfem u G mn. imenica ž. r., uz rjeđi morfem /i/, ovjeren je u svima trima govorima: *puno godin*, *marak*, *stolic*, *više uri* (P); *godin*, *jabuk*, *kuć*, *sestar*, *oko stožin* (D); *godin*, *kuć*, *sto ovac*, *suz*, *pet uri* (V).

19. Sinkretizam DLI mn. imenica ž. r.

(Č, Š) U svima je trima govorima razvijen sinkretizam DLI mn. imenica ž. r. na morfem /an/, svojstven konzervativnim čakavskim i štokavskim morfološkim sustavima: *ćeran* D mn., *o ženana*, *sa sestran*, *s godinana* (P); *ovcan* D mn., *na biciklan*, *na nogan*, *sa ženana* (D); *ženana* D mn., *u soban*, *u latan*, *po nogan*, *rukan* I mn. (V).

20. Sinkretizam morfema DLI mn. imenica m. i s. r.

(Č, Š) Sinkretizam morfema DLI mn. imenica m. i s. r. na morfem /iman/³⁰ dosljedan je u govoru Poveljane: *u ušiman*, *svojin prijateljiman*, *dat će sinoviman*,

³⁰ Taj je morfem (ovdje s naveskom -n) nastao kombinacijom morfema /i/ (< /y/ i /i/) iz I mn. i dualnoga dočeta /ma/ u DL. Tipičan je i sustavan ponajprije u štokavskim govorima, izuzev u nekim dijalektima u kojima je sinkretizam identičan onomu u čakavskome narječju, sveden na oblik jednoga od triju spominjanih padeža množine ili pak nastao preklapanjem dijelova postojećih morfema, pa i onih utrnutih deklinacija, ali ne i duala (/in/, /imi/, /mi/). Razvijen je i u čakavskim govorima, gotovo uvijek rubnim u odnosu na središnje govore pojedinačnog dijalekta.

u *poljiman*, na *krovoviman*, sa *seliman*. Samo se iznimno javlja i morfem /in/³¹ u govoru Dinjiške: *postoliman* D mn., *sinoviman*, *stoloviman*, *gradoviman*, na *tovariman*, ali i u *Kukovičin*. U govoru su Vlašića morfemi tih triju padeža ujednačeni uglavnom na morfem /in/ prema dijelu morfema I mn. i s naveskoma -n razvijenim prema dočetu D mn. tih imenica, a rjeđe je ovjeren morfem /iman/: *s bagerin*, *s brodovin*, *sinovin*, *gradovin*, *po grobovin*, *brkovin*, *zidovin*, *stolin*, *po poljin*, *Vlašičin*, *noktin*, *kajičin*, *palcin*, *vratin*, na *stabilin*, *balkunin*, *selin*, ali *po gradilištiman*, na *peščiman*, *s tovariman*, *s takviman noktiman*.

21. Infinitivni dočetak -ti ili -ći

(Č, Š) Sustavan je potpun infinitivni dočetak -ti ili -ći: *čekati*, *dati*, *doći*, *mišliti*, *skakati*, *ženiti*, a samo su iznimni apokopirani oblici: *dogovarati* (D), *braniti*, *služiti* (V).

22. Razvoj tvorbenoga morfema /nɔ/ (/ni/)

(Č, Š) Tvorbeni je morfem /ni/ dosljedno zabilježen jedino u govoru Vlašića: *digniti*, *maknuti*, *istegniti*, *viknuti*; u govoru je Dinjiške ovjerenom /nu/ (< /nɔ/) i /ni/: *dignuti*, *maknuti*, *stisnuti*, *skrenija*, *okreniti* / *okrenuti*, a u govoru Poveljane samo /nu/: *dignuti*, *istegnuti*, *stisnuti*, *ušćipnuti*.

Za dijalekatsku je klasifikaciju bitan zbir značajki koje se u određenoj kombinaciji javljaju upravo u opserviranome idiomu. Sažmu li se rezultati dosadašnjih istraživanja, proizlazi da su jugoistočni paški govori višeslojni jer se u njima i dalje odražava jezičnopovijesna, ali zasigurno i trenutačna kontaktna situacija.

Štokavski su prema četirima samo štokavskim odrednicama: zamjenici *što* i tvorenica s njom u sastavu, afrikatu /ʒ/ (uz /j/ u /zj/ < /zdəj/ u dijelu primjera) kao rezultatu primarne, sekundarne i tercijarne jotacije skupina s /d/ u sastavu, razvoju morfema /iju/ u G mn. imenica m. r. i ž. r., nerelacijskome morfemu /ov/ u množinskim padežima određenih imenica m. r., a govor Dinjiške i govor Vlašića i prema petoj štokavskoj odrednici: novim naglascima na mjestima pomaka.

Čakavski su po pet samo čakavskih odrednica: jednome ili dvama glagolskim oblicima za tvorbu kondicionala (kao u govorima sjeverozapadnoga makrosustava paških govora), nepostojanju afrikata /ʒ/, G *česa* (uz češće *čega*) u govoru Poveljane i u govoru Vlašića, koji je u njima zasigurno čakavskoga podrijetla, paralelnome akcenatskome sustavu sa starijom distribucijom i inventarom u govoru Vlašića i u govoru Dinjiške, te samo starijemu dvoakcentat-

³¹ Taj se morfem javlja paralelno s morfemom /ima/ i u nizu novoštokavskih ikavskih govora. Usp. Menac-Mihalić 2005:50.

skom sustavu u govoru Poveljane, u kojemu je ovjeren i primjer nepreventivne čakavske vokalizacije više.

Čakavski su i štokavski po izdvojenim jezičnim činjenicama zajedničkim i štokavskim i čakavskim dijalektima. Prema nabrojenim samo čakavskim i samo štokavskim razlučnicama te značajkama niže razlikovnosti³² prevladava u govoru Dinjiške i u govoru Vlašića štokavska struktura,³³ a čakavski su elementi zastupljeniji u govoru Poveljane.

Ne krene li se nužno od metodološkoga polazišta da te govore prema prežitosti značajki valja uvrstiti u samo jedno narječje, smije se, posebice idiom Dinjiške i idiom Vlašića, atribuirati kao govore u kojima se preklapaju dva sustava: čakavski supstratni i štokavski superstratni. U skladu s postupcima³⁴ za izradu *Karte čakavskog narječja* Božidara Finke i Milana Moguš, ti bi punktovi bili označeni na dijalektološkim kartama obaju narječja.

Literatura

- BARAC-GRUM, VIDA, *Čakavsko-kajkavski govorni kontakt u Gorskom kotaru*, ICR, Rijeka, 1993.
- BROZOVIĆ, DALIBOR, *Standardni jezik*, Matica hrvatska, Zagreb, 1970.
- BROZOVIĆ, DALIBOR – IVIĆ, PAVLE, *Jezič, srpskohrvatski / hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, Jugoslavenski leksikografski zavod Miroslav Krlež, Zagreb, 1988.
- FINKA, BOŽIDAR, *Čakavsko narječje*, Čakavska rič, sv. 1, Split, 1971., str. 423–430.
- FINKA, BOŽIDAR, *O čakavskom identitetu*, *Suvremena lingvistika*, sv. 7–8, Zagreb, 1973., str. 11–15.
- FINKA, BOŽIDAR, *O govorima na zadarskom otočju*, *Ljetopis JAZU*, knj. 76, Zagreb, 1972., str. 261–268.
- FINKA, BOŽIDAR – MOGUŠ, MILAN, *Karta čakavskoga narječja* u: Moguš, Milan, *Čakavsko narječje*, Zagreb, 1977., str. 99–104. i u: *Hrvatski dijalektološki zbornik* knj. 5, Zagreb, 1981., str. 49–58. Karte.
- HAMM, JOSIP, *Izvještaj o naučnome putovanju na Olib, Silbu, Ist, Premudu i Pag*, *Ljetopis JAZU*, knj. 60, Zagreb, 1955., str. 334–339.

³² U analizi je takvih činjenica za ovu prigodu uglavnom zapostavljena relacija s kajkavskim idiomima.

³³ Neosporno je da se takve značajke mogu naći i u velikome dijelu južnih ikavskih čakavskih govora. Usp. Vulić 2002:94–97.

³⁴ Odnosi se to na postavke kojima se obuhvaća “svaki mjesni govor što se na bilo koji način može svesti pod čakavski nazivnik” i kojima se osigurava utvrđivanje “posebnosti čakavsko-nečakavskih modifikacija u govorima pojedinih naseljenih mjesta”. Usp. Moguš 1977:99. Jednako vrijedi i za kartu štokavskoga narječja.

- HAMM, JOSIP, *Iz problematike čakavskih govora, I. Čakavizam i njegova geneza*, Radovi IJAZU u Zadru, knj. 3, Zagreb, 1957., str. 21–38.
- HAMM, JOSIP, *Istraživanja iz područja čakavske dijalektologije*, Ljetopis JAZU, knj. 63, Zagreb, 1959., str. 439–440.
- HAMM, JOSIP, *Iz problematike čakavskih govora, II. Čakavci i Romani*, poseban otisak Radova IJAZU u Zadru, knj. 6–7, Zagreb, 1960., str. 65–80.
- HAMM, JOSIP, *Čakavski imperfekt*, Ivšićev zbornik, Zagreb, 1963., str. 113–122.
- HOUTZAGERS, H. P., *On the phonology and morphology of the čakavian dialects spoken on the island of Pag*, Dutch Studies in South Slavic and Balkan Linguistics (Studies in Slavic and General Linguistics), 10, Amsterdam, 1987., str. 65–89.
- HOUTZAGERS, H. P., *Imperfekt v čakavskih govorah ostrova Pag*, Sovetskoe slavjanovedenie, br. 5, Akademija nauk SSSR, Moskva, 1991., str. 77–82.
- JAKIĆ-CESTARIĆ, VESNA, *Refleks jata na sjevernodalmatinskim otocima*, Radovi IJAZU u Zadru, sv. 3, Zagreb, 1957., str. 407–422.
- LISAC, JOSIP, *Hrvatski dijalekti i jezična povijest*, Matica hrvatska, Zagreb, 1996.
- LISAC, JOSIP, *Hrvatski govori, filolozi, pisci*, Matica hrvatska, Zagreb, 1999.
- LISAC, JOSIP, *Hrvatska dijalektologija 1., Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2003.
- LISAC, JOSIP, *Usporedba govora Tkona i Razanca*, Čakavska rič, XXXII, 2, Split, 2004., str. 167–172.
- LONČARIĆ, MIJO, *Kajkavsko narječje*, Školska knjiga, Zagreb, 1996.
- LUKEŽIĆ, IVA, *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*, ICR, Rijeka, 1990.
- LUKEŽIĆ, IVA, *Trsatko-bakarska i crikvenička čakavština*, ICR, Rijeka, 1996.
- LUKEŽIĆ, IVA, *Govori Klane i Studene*, Libellus, Crikvenica, 1998.
- LUKEŽIĆ, IVA, *Štokavsko narječje (Nacrt sveučilišnih predavanja)*, Radovi Zavoda za slavensku filologiju, sv. 32, Zagreb, 1998. (a), str. 117–136.
- LUKEŽIĆ, IVA, *Razvoj i uspostava hrvatskoga jezika u starijim razdobljima*, Fluminensia, god. 11, br. 1–2, Rijeka, 1999., str. 101–142.
- LUKEŽIĆ, IVA, *Čakavsko u štokavskome govoru Imotske krajine*, Čakavska rič, XXXI, 1–2, Split, 2003., str. 5–25.
- MENAC-MIHALIĆ, MIRA, *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
- MOGUŠ, MILAN, *O navodnim štokavizmima u sjevernih čakavaca*, Filologija, sv. 5, Zagreb, 1967., str. 75–81.
- MOGUŠ, MILAN, *Fonološki kriteriji za određivanje čakavskog narječja*, Radovi Zavoda za slavensku filologiju, sv. 13, Zagreb, 1973., str. 23–36.

- MOGUŠ, MILAN, *Čakavsko narječje*, Školska knjiga, Zagreb, 1977.
- MOGUŠ, MILAN, *Čakavština Opatijskog krasa*, Radovi Zavoda za slavensku filologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, sv. 17, Zagreb, 1982., str. 1–14.
- MOGUŠ, MILAN, *O relativnoj kronologiji u toponimiji*, Zbornik 6. jugoslovenske onomastičke konferencije, Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd, 1987., str. 97–100.
- SUIĆ, MATE, *Pag*, Izdanje Općine Pag, Zadar, 1953.
- SUJOLDŽIĆ, A.; RUDAN, P.; JOVANOVIĆ, V.; JANIĆIJEVIĆ, B.; CHAVENTRE, *The Island of Pag – Ethnohistory, Demography and Migration*. Coll. Anropol., 11/1, 1987., str. 181–200.
- SUJOLDŽIĆ, A.; FINKA, B.; ŠIMUNOVIĆ, P. i RUDAN, P., *Lingvističke udaljenosti otoka Paga*, Filologija, knj. 18, Zagreb, 1990., str. 7–37.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR – OLESCH, REINHOLD, *Čakavisches-deutsches Lexikon*, Teil III, Čakavisches Texte, Slavistische Forschungen 25/III, Böhlau-Verlag, Köln–Wien, 1983.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR, *Istočnojadranska toponimija*, Ed. Logos, Split, 1986.
- VRANIĆ, SILVANA, *Realizacija finalnoga slogovnogog /u govorima čakavskoga narječja*, Hrvati i Mađari u svjetlu prožimanja kultura i jezika, priopćenja hrvatskih sekcija III. međunarodnog slavističkog skupa pod naslovom “Teorija i praksa nastave slavenskih jezika”, Bibliotheca Croatica Hungaricae, knj. 2, Pečuh, 1997., str. 275–292.
- VRANIĆ, SILVANA, *Podsustavi unutar čakavskoga ekavskoga dijalekta*, Zbornik radova I. Drugoga hrvatskog slavističkog kongresa, HFD, Zagreb, 2001., str. 651–658.
- VRANIĆ, SILVANA, *Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu*, Matica hrvatska Novalja, Rijeka, 2002.
- VULIĆ, SANJA, *Narječna i dijalekatna pripadnost govora Poveljane na otoku Pagu*, Čakavska rič, XXX, 1–2, Split, 2002., str. 91–98.

The Čakavian-Štokavian relations in the speeches of the south-eastern macrosystem on the Island of Pag

Abstract

This paper analyzes the characteristics of the south-eastern macrosystem of speeches of the Island of Pag according to the specific classification criteria for establishing the affiliation of a certain speech to the Štokavian and the Čakavian dialect at the phonological and morphological level which has been established by dialectology references. It has been concluded that the authenticated linguistic features are the result of linguistically-historical and present contact situation of the both mentioned dialects in those speeches. Not necessarily starting from the methodological point that those speeches should be listed among only one dialect according to the prevalence of the characteristics, especially the two southerner locations can be attributed as speeches in which the two systems overlap: the Čakavian substrate and the Štokavian substrate one. According to the procedure of creating the Chart of Čakavian dialect of the authors Božidar Finka and Milan Moguš, those locations would be marked on the dialectal charts of both of the dialects.

Ključne riječi: čakavsko narječje, štokavsko narječje, paški govori, jezični kontakt

Key words: Čakavian dialect, Štokavian dialect, speeches of the island of Pag, linguistic contact